

Czysty przemysł. Konkurencyjność przemysłu w gospodarce przyszłości

Jednym z kluczowych wniosków płynących z dotychczasowych analiz Instytutu Reform jest konieczność fundamentalnej zmiany podejścia do polityki państwa w obszarze wsparcia konkurencyjności i transformacji przemysłu. Transformacja nie może być już postrzegana wyłącznie jako koszt wynikający z polityki klimatycznej, lecz jako warunek utrzymania zdolności produkcyjnych, inwestycji oraz miejsc pracy w polskim przemyśle. Instytut Reform konsekwentnie wskazuje, że polityka przemysłowa nie może być już projektowana w oderwaniu od polityki energetycznej i klimatycznej.

Nowe źródła konkurencyjności przemysłu

Przewagi konkurencyjne przemysłu będą w coraz większym stopniu wynikać z:

- dostępu do taniej zeroemisyjnej energii;
- zdolności do elektryfikacji procesów produkcyjnych;
- dostępu do infrastruktury sieciowej, także tej przeznaczonej do transportu gazów zeroemisyjnych i CO₂ w sektorach trudnych do elektryfikacji;
- tempa wdrażania nowych technologii;
- odporności regulacyjnej i instytucjonalnej.

Polska w procesie transformacji

Polska należy do państw europejskich najbardziej narażonych na skutki opóźnionej transformacji. Największe ryzyka dotyczą przemysłu energochłonnego, dla którego szczególnie ważny jest dostęp do bezpiecznych dostaw czystej energii po akceptowalnej cenie.

Ryzyko transformacji bez sterowania

Bez aktywnej polityki państwa transformacja przemysłu może przyjąć formę niekontrolowanej restrukturyzacji. W praktyce oznacza to:

- odkładanie decyzji inwestycyjnych przez przedsiębiorstwa;
- wybór technologii przejściowych bez perspektyw długoterminowych;
- zwiększone ryzyko utraty miejsc pracy i odpływu inwestycji przemysłowych.

W tym kontekście szczególnie istotna jest zidentyfikowana przez Instytut Reform „pułapka gazowo-biomasowa” — tj. ryzyko inwestowania przez przemysł w rozwiązania, które w krótkim okresie ograniczają emisje względem źródeł węglowych, ale nie zapewniają zgodności z długoterminową ścieżką neutralności klimatycznej i opierają się na surowcach o ograniczonej dostępności.

Nowe obszary wzrostu przemysłu

Obok ochrony istniejącej bazy przemysłowej kluczowe staje się wspieranie nowych obszarów wzrostu. Przyszłe przewagi konkurencyjne będą opierać się na rozwoju takich obszarów jak:

- elektryfikacja przemysłu;
- magazynowanie energii;
- cyfryzacja i automatyzacja produkcji;
- gospodarka cyrkularna, w tym recykling surowców krytycznych;
- zeroemisyjny i odnawialny wodór;
- technologie CCUS.

Obszar strategiczny	Diagnoza	Konsekwencje	Kierunek działań	Kluczowe działania	Oczekiwane efekty
Brak systemowego zarządzania transformacją przemysłu	Największym wyzwaniem nie jest brak pojedynczych instrumentów wsparcia, lecz brak systemowego zarządzania transformacją przemysłu. Obecne podejście nie integruje różnych perspektyw: wsparcia popytu i podaży nowych technologii, badań i rozwoju oraz wczesnego skalowania innowacji na poziomie krajowym i lokalnym, z wykorzystaniem mechanizmów europejskich do ich dalszej ekspansji. Brakuje również zaplecza instytucjonalnego do bieżącego monitorowania procesów transformacyjnych oraz definiowania priorytetów polityki przemysłowej – w tym identyfikowania sektorów ważnych dla bezpieczeństwa gospodarczego czy projektowania pomocy publicznej premiującej najefektywniejsze rozwiązania. Strategiczne dokumenty w niewystarczającym stopniu łączą politykę przemysłową z energetyczną, nie zawierają długoterminowej logiki inwestycyjnej, jasnych mechanizmów odpowiedzialności instytucjonalnej, a także harmonogramów wdrażania i mierników realizacji. W rezultacie obecny model zarządzania transformacją przemysłu pozostaje zbyt fragmentaryczny i niespójny.	Skutkiem jest brak jasnego sygnału inwestycyjnego dla przedsiębiorstw, rozproszenie polityk publicznych oraz słaba koordynacja międzyresortowa. Państwo traci zdolność do strategicznego zarządzania transformacją przemysłu. Firmy funkcjonują natomiast w warunkach dużej niepewności regulacyjnej i inwestycyjnej.	Konieczne jest opracowanie kompleksowej strategii przemysłowej zintegrowanej z kluczowymi dokumentami (KPEiK, SRP2035 i PEP2050). Należy również przygotować sektorowe ścieżki czystej transformacji przemysłowej, zawierające harmonogramy wdrażania, mierniki sukcesu, plan finansowania oraz jasno przypisane odpowiedzialności instytucjonalne. Równolegle niezbędne jest wzmocnienie zaplecza analitycznego państwa, odpowiedzialnego za monitorowanie i ewaluację tego obszaru – w oparciu o istniejące instytucje rozwojowe (np. w ramach Grupy PFR)	1. Utworzenie zaplecza instytucjonalno-analitycznego dla transformacji przemysłu - analogicznie do KOBiZE czy NCAE – np. w strukturach ARP, wspierającego ministerstwa i agendy rządowe w planowaniu działań. 2. Opracowanie i wdrożenie mapy drogowej czystej transformacji przemysłowej.	Utworzenie trwałego systemu zarządzania transformacją przemysłu i wzmocnienie koordynacji strategicznej państwa. Przejście od reaktywnego zarządzania kryzysowego do aktywnego planowania transformacji gospodarczej.
Czysta energia jako fundament transformacji przemysłowej	Rosnące koszty energii, ograniczenia infrastrukturalne oraz zależność od paliw kopalnych osłabiają konkurencyjność przemysłu. Przewagi konkurencyjne coraz większej liczby branż zależą od dostępu do taniej	W efekcie rosną koszty produkcji przemysłowej, spada atrakcyjność inwestycyjna Polski, a przedsiębiorstwa odkładają decyzje modernizacyjne.	Kluczowe znaczenie ma przyspieszenie rozwoju OZE, sieci i magazynów energii oraz zwiększenie elastyczności systemu.	1. Systemowe wzmocnienie procesu permitingu przez cyfryzację i rozwój kompetencji administracji, by	Traktowanie rozwoju taniej energii zeroemisyjnej oraz sprawnego prowadzenia procedur wpływających na tempo realizacji inwestycji jako centralnych elementów polityki gospodarczej i przemysłowej państwa.

	energii elektrycznej, stabilnych dostaw, szybkiego dostępu do mocy przyłączeniowych i przewidywalności cen energii. Jednocześnie proces inwestycyjny w nowe moce wytwórcze i infrastrukturę energetyczną pozostaje zbyt wolny, nieprzewidywalny i obciążony ryzykiem regulacyjnym. Bariery administracyjne i ograniczona sprawność systemu spowalniają rozwój OZE oraz infrastruktury niezbędnej do elektryfikacji przemysłu.		Równolegle konieczny jest rozwój mechanizmów wspierających dekarbonizację produkcji, w tym kontraktów typu cPPA, cable pooling, linii bezpośrednich oraz przemysłowej autogeneracji energii. Nezbędna jest także reforma systemu wydawania pozwoleń inwestycyjnych - uproszczenie procedur, cyfryzacja administracji oraz poprawa koordynacji instytucjonalnej dla projektów energetycznych i przemysłowych.	przyspieszyć rozwój inwestycji energetycznych i przemysłowych - zgodnie z wymogami unijnego prawa (Dyrektywa OZE, NZIA, IAA) 2. Przegląd opłat mocowych oraz taryf dla przemysłu w kierunku stymulowania większej elastyczności.	W szczególności: doinwestowanie i uporządkowanie (w tym cyfryzacja) systemu permittingu w Polsce dla inwestycji energetycznych i przemysłowych, dalsze reformy rynku energii i zasad rozwoju sieci stymulujące przemysł do efektywnych inwestycji po stronie podaży (nowe źródła energii) i popytu (zarządzanie popytem, magazynowanie),
Elektryfikacja przemysłu	Elektryfikacja procesów przemysłowych pozostaje niedostatecznie uwzględniona w politykach publicznych i dokumentach strategicznych. Brakuje przewidywalnych warunków inwestycyjnych oraz mechanizmów ograniczających ryzyko kosztowe.	W efekcie część firm odkłada modernizację zakładów lub wybiera rozwiązania przejściowe, które nie są zgodne z długoterminową ścieżką neutralności klimatycznej. Rośnie ryzyko wpadnięcia w technologiczną pułapkę (lock-in), co także grozi utratą konkurencyjności przemysłu.	Rozwój programów wsparcia elektryfikacji przemysłu, szczególnie w sektorach nisko- i średniotemperaturowych. Stabilizacja kosztów energii oraz rozwój instrumentów ograniczających ryzyko inwestycyjne.	1. Uruchomienie wsparcia operacyjnego dla wczesnej fali projektów elektryfikacyjnych w Polsce, z wykorzystaniem mechanizmu auction-as-a-service oferowanego przez Komisję Europejską	Uzupełnienie programów skupiających się głównie na zmianach inkrementalnych (poprawa efektywności istniejących technologii opartych na spalaniu paliw) o programy premiujące zmianę jakościową w postaci elektryfikacji.
Nowe przewagi technologiczne	Polityka przemysłowa Polski jest zbyt defensywna – koncentruje się na ochronie istniejących sektorów i nie wspiera nowych obszarów wzrostu. Brakuje uporządkowanego podejścia do budowy nowoczesnej bazy przemysłowej, w szczególności uzupełniającego ramy europejskie o działania krajowe dostosowane do specyfiki naszej gospodarki.	Brak takiej strategii zwiększa ryzyko utraty pozycji konkurencyjnej w dynamicznie rozwijających się sektorach przemysłowych. Prowadzi to do dwóch skrajności: rozproszenia środków publicznych między zbyt wiele technologii lub nadmiernej koncentracji na wąsko zdefiniowanych obszarach.	Polityka przemysłowa powinna koncentrować się na strategicznych wiązkach technologii, w tym: zeroemisyjne technologie produkcji i magazynowania energii, GOZ, cyfryzacja i automatyzacja przemysłu.	Uwzględnienie technologii zeroemisyjnych oraz elektryfikacji na liście technologii strategicznych w krajowych i regionalnych programach wsparcia.	Wsparcie dla wiązek technologii odpowiadających na kluczowe wyzwania transformacji, przy efektywnym łączeniu środków europejskich, krajowych, regionalnych.

	Przykładem jest udział w unijnej inicjatywie STEP (ang. Strategic Technologies for Europe Platform) przy jednoczesnym braku wystarczającej diagnozy krajowych priorytetów i mechanizmów wsparcia dostosowanych do krajowej specyfiki przemysłowej oraz wyzwań transformacji.				
--	---	--	--	--	--